

**Q**adın Tanrının cəmiyyətə bəxş etdiyi müqəddəs varlıqdır. Qadın ana, bacı, həyat yoldaşı, dost, məqam yetişəndə silahdaşdır. Deyirlər, qadın əsrarəngiz bir yaradılış nümunəsidir. Əbəs yerə deyilmir ki, "Cənnət anaların ayaqları altındadır". Bəli, o anaların ki, öz nuru, işığı ilə ətrafı zinətləndirir, dünyaya yeni bir dünya bəxş edir. Qəlbi, əməlləri ilə bu dünyanın əbədi sakininə çevrilir. Cismani yoxluq belə nurlu, istedadlı insanları aramızdan yox edə bilmir. Gözəl niyyət, gözəl əməl, əqidə sahibinə malik insanlar bizim əbədi yol yoldaşımıza, müasirimizə çevirlər. Zaman ötdükcə onların bu əmək və istedadı, vətənpərvərlik duyğuları, elə-obayaya bağlılığı daha aydın görünür.

Haqlı olaraq Azərbaycan ziyalıları, alimləri ilə öyünür və dünyaya inteqrasiya prosesində mükəmməl nümunələr təqdim olunur. Bu gün qeyri-adi peşəkarlığı ilə şöhrətlənən, dünya oftalmologiya elminə töhfələrini verən, böyük qəlbi insan, nəcib qadın Zərifə xanım Əliyevanın doğum günündə həyat və elmi fəaliyyətini bir daha nəzərdən keçirərək öz əməli fəaliyyəti ilə minlərlə insanın gözüne nur verərək, onlara bu dünyanın gözəlliyini görmək kimi böyük xoşbəxtlik bəxş etmiş gözəl və nurlu bir insan obrazı canlanır. Həyat yolu Zərifə xanımın ömrünə elə naxışlar, izlər salmışdır ki, onların hər biri böyük zəhmət və istedadın təcəssümüdür. Hər insan əməli fəaliyyətində bu səadətə - insanlara nur bəxş etmək səadətine qovuşa bilmir. Təbii ki, böyük istedad, zəhmət və geniş qəlb insanı bu yüksəkliyə ucaldır. Gərgin əməyi ilə uzun illər elmi nailiyyətlərə imza atan Zərifə xanım elm aləmində nadir istedadlı şəxsiyyət kimi tanınır. O, elmə gətirdiyi yenilik və çəkdiyi zəhməti ilə dünya oftalmologiya elmində öz möhrünü vurub. Elm aləmində nadir istedadlı elə şəxsiyyətlər var ki, onların elmə gətirdiyi yenilik və çəkdiyi zəhmətin tam həcmi zaman və elmi təkəkkür inkişaf edib zənginləşdikcə aydın dərk edilir. Xeyirxahlıq, Ziyalılıq, Analıq simvoluna çevrilən akademik Zərifə xanım Əliyevanın həyat yolu, fəaliyyəti də belə aydın və işıqlı görünür.

### ÇOXCƏHƏTLİ VƏ ZƏNGİN HƏYAT FƏLSƏFƏSİ

Azərbaycanda oftalmologiya elminin inkişafında müstəsna xidmətləri olan böyük oftalmoloq, Azərbaycanın əməkdar elm xadimi, tibb elmləri doktoru, professor, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü Zərifə xanım Əliyevanın anadan olmasının 99-cu ildönümüdür. Alimləri sabaha inamla, gələcəyə ümidlə yaşamağa ruhlandıran mənəviyyətə pak və nəcib insan, görkəmli şəxsiyyət olan Zərifə xanımın müqəddəs xatirəsi, ülvü insani kefiyyətləri, elmi fəaliyyəti təkrarsız bir insan olaraq hər zaman xatırlanır. Təsədüfi deyildir ki, Onun seçdiyi sənət də, mənəli ömür yolundakı yorulmaz fəaliyyəti də insanlara nur bəxş etmək olub. O, elm sahəsində elə bir yüksək zirvədədir ki, zaman-zaman öyrəniləcək və tədqiq olunacaq məktəbdir. Özü də yaşadığı illərdə araşdırmalar aparmış, elmi zəkası ilə gəlidiyi qənaətlər və nəticələr böyük uğurlara yol açmışdır. Bu uğur bir şəxsin olmuş olsa da, bundan minlərlə, milyonlarla insan bəhrələnməmişdir. Beynəlxalq aləmdə cəm olunaraq, bir araya gələn alimlərin müzakirə obyektinə çevrilən elmi nailiyyətləri Azərbaycan səhiyyəsinin dünyaya nüfuz etməsinə gətirib çıxardı. Azərbaycan və Rusiya

# Nur və şəfqətlə dolu ziyalı ömrü - ZƏRİFƏ XANIM ƏLİYEVƏ



alimləri arasında əməkdaşlığın təməlini qoyan, oftalmologiya üzrə milli kadrların hazırlanmasında böyük rol oynayan və bütövlükdə, elmin bu sahəsinin inkişafına qiymətli töhfələr verən Zərifə xanım Əliyevanın həyat fəlsəfəsi çoxcəhətli və zəngindir.

Şərəfli bir ömür yaşayan Zərifə Əziz qızı Əliyeva 1923-cü il aprelin 28-də Naxçıvan MR-in Şərur rayonunun Şahtaxtı kəndində dünyaya göz açır. Uşaqlığı bu kənddə keçsə də, sonradan onlar ailəliklə Bakıya köçüblər. 1942-ci ildə orta məktəbi bitirdikdən sonra Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun müalicə-profilaktika fakültəsinə daxil olur və institutu əla qiymətlərlə bitirir. Bu elə bir zaman idi ki, Azərbaycanda gözün zədələyən və ağır nəticəyə, hətta tam korluğa səbəb olan traxoma infeksiyon xəstəliyi geniş yayılmışdı. Bu xəstəliyə qarşı təsirli müalicə üsulları yox idi. Belə bir dövrdə Zərifə xanım traxoma xəstəliyinə qarşı aparılan müalicəvi və profilaktik tədbirlərin təşkilində və keçirilməsində fəal iştirak edir, konkret müalicə təcrübəsindən başqa, Azərbaycanda traxoma xəstəliyinin daha geniş yayıldığı rayonlara gedir, həkim-oftalmoloqlara məruzələr oxuyur, əhali arasında çoxlu söhbətlər aparırdı. Azərbaycanda traxomanın kökünü kəsilməsini qarşısına məqsəd qoyan Zərifə xanım bu problemin nə qədər çətin və mürekkəb olduğunu çox yaxşı bilirdi. Lakin işin çətinliyinə və məsuliyyətinə baxmayaraq, o, tezliklə böyük uğurlar əldə edir. Zərifə xanım Əliyevanın bu istiqamətdə apardığı tədqiqatlar 1960-cı ildə uğurla müdafiə etdiyi "Traxomanın digər terapiya üsulları ilə birlikdə sintomisinlə müalicəsi" mövzusunda namizədlik dissertasiyanın əsasını təşkil edir. Traxoma xəstəliyinin müayinəsi və müalicəsi işləri ilə yanaşı, Zərifə xanım oftalmologiya elminin bir sıra aktual məsələlərinə də böyük əhəmiyyət verirdi.

### "ALIM KİMİ ZƏRİFƏ XANIM ÇOX BÖYÜK ZİRVƏLƏRƏ ÇATA BİLMİŞDİR"

Zərifə xanım "Azərbaycanın bir sıra kimya müəssisələri işçilərinin görmə orqanının vəziyyəti" mövzusunda yazdığı dissertasiya işini dünyanın ən nüfuzlu oftalmologiya mərkəzlərindən birində, H.Helmqolts adına Moskva Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İns-

titutunda müdafiə etmişdir. Onun dissertasiya işi alim-oftalmoloqların yüksək qiymətini almış, oftalmologiyanın bu sahəsində ilk işlərdən biri olmuşdur. 1977-ci ildə Zərifə Əliyevaya tibb elmləri doktoru elmi dərəcəsi verilmişdir. Öz həyatını tibb elminə bağlayan Zərifə xanım mərhələ-mərhələ buna nail olub. Elmi tədqiqatın nəticəsi olaraq Zərifə Əliyeva bir neçə monoqrafiya, o cümlədən "Şin istehsalında gözün peşə patologiyası", "Yod sənayesində gözün peşə xəstəliyinin profilaktikası" monoqrafiyalarını çap etdirməyə nail olur. "Xroniki yod intoksikasiyasında oftalmologiya" mövzusunda yazdığı növbəti monoqrafiya 1981-ci ildə işıq üzünə çıxdı. Elə həmin oftalmologiyanın inkişafına verdiyi böyük töhfəyə görə professor Zərifə Əliyeva oftalmologiya aləmində ən yüksək mükafata - SSRİ Tibb Elmləri Akademiyasının akademik M.İ.Averbax adına mükafatına layiq görüldü. Qeyd olunmalıdır ki, professor Zərifə Əliyeva həmin mükafata layiq görülən ilk qadın idi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışlarının birində Zərifə xanım haqqında deyirdi: "Zərifə xanım, sözün əsl mənasında, böyük həkim idi, O, Azərbaycanda oftalmologiya məktəbinə öz dəyərli töhfəsini vermişdir, gənc kadrların hazırlanmasında çox böyük fəaliyyət göstərmişdir. Eyni zamanda, insanların görmə qabiliyyətinə mənfi təsir göstərən istehsalatlarda onun laboratoriyaları fəaliyyət göstərmişdir. Bu laboratoriyalarda bir tərəfdən insanların sağlamlığına zərərli istehsalatların təsiri öyrənilmiş, eyni zamanda, xəstələrin müalicəsi də təşkil edilmişdir. Alim kimi Zərifə xanım çox böyük zirvələrə çatmışdır. Onun əsərləri, elmi monoqrafiyaları bu gün də öz aktuallığını itirmir."

### ZƏNGİN ELMİ İRSİ AZƏRBAYCAN TİBB ELMİNİN PARLAQ SƏHİFƏSİDİR

Zərifə Əliyeva 1983-cü ildə Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun oftalmologiya kafedrasına müdir seçildikdən sonra onun fəaliyyəti daha da genişləndi. Onun daktriologiyadan bəhs edən - "Göz sulanmasının fiziologiyası", "Göz sulanmasının müasir cərrahiyyə üsulları ilə müalicəsi" monoqrafiyaları təkə oftalmo-

loqların yox, həm də fizioloqların diqqətini cəlb edir. Onu da xüsusi olaraq vurğulayaq ki, Zərifə xanım xəstəliyin diaqnostikasının yeni istiqamətdə inkişafını ilk dəfə tədqiq edən alimlərdəndir və bu mövzuya bir sıra elmi məqalələr həsr etmişdir. "İridodiaqnostikanın əsasları" kimi nadir elmi əsərin müəlliflərindən biridir.

Böyük xidmətlərinə, çoxillik elmi-tədqiqat işlərinə görə 1983-cü ildə Azərbaycan Respublikası Elmlər Akademiyasının akademiki seçilən Zərifə xanım ömrü boyu böyük ictimai iş aparmış, keçmiş SSRİ-nin Sülhü Müdafiə Komitəsinin üzvü, Azərbaycan Sülhü Müdafiə Komitəsi sədrinin müavini, "Bilik" Cəmiyyəti İdarə Heyətinin üzvü və keçmiş İttifaqın Oftalmoloqları Elmi Cəmiyyəti İdarə Heyətinin üzvü olmuşdur. O, həm də "Oftalmologiya xəbərləri" jurnalının redaksiya heyətinin üzvü idi. Elmi və ictimai fəaliyyəti diqqətdən kənar qalmamış və dünya oftalmologiya elminin tanınmış simaları Onun haqqında tarixi sözlər demişlər. Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Oftalmologiya İnstitutunun direktoru, professor Nazim Əfəndiyevin, Rusiya Tibb Elmləri Akademiyasının həqiqi üzvü, əməkdar elm xadimi, dövlət mükafatı laureatı A.Nesterovun, tibb elmləri doktoru, professor Z.Skripinçenkunun, Sankt-Peterburq Gigiyena İnstitutunun göz xəstəlikləri kafedrasının müdiri, professor A.N. Dobromislovun və başqalarının yazılarında alimin şərəfli, zəngin elmi fəaliyyətinin nailiyyətlərindən danışılır. Zərifə Əliyevanın zəngin pedaqoji, elmi və əməli təcrübəsi "Oftalmologiyanın aktual məsələləri" monoqrafiyasında (professor N.B.Şulpina və L.F.Moşetova ilə birlikdə) öz əksini tapıb.

Zərifə xanım Əliyevanın fəxri adları, elmi titulları, mükafatları olduqca çoxdur. Bu adların hər biri qürur, ictimai mənbəyidir. Lakin bu adlar sırasında ən şərəfli Ana adıdır. Qeyri-adi bir ana olan Zərifə xanımın övladlarına münasibəti də xüsusi olub. Övladlarını Ulu Tanrı tərəfindən bəxş olunan nur payı tək qəbul edib. Zərifə xanım Əliyeva cəmiyyət üçün böyük dəyərlərə malik övladlar təbiyə edib. Bu, Onun fədakar ana olmasının ifadəsi gəlirdi.

**Əziz anam, şirin sözlü anam,  
Qəlbin kövrək, eşqin solmaz bahar.  
Gülər üzül, qara gözlü anam,  
hara getsəm gözün mənə baxar,  
Ana qəlbin layla olar gəzər,  
Doğma səsin ömrü-günü bəzər**

Zərifə xanım qayğıkeş ana, gözəl, vəfali ömür-gün yoldaşı olaraq cəmiyyətimizə layiqli övladlar böyüdü. Ata-anasına layiq, qəlblərində daim Azərbaycan sevgisi yaşadan, vətənimizin qururu sayılan övladlar. Göründüyü kimi, Zərifə xanım şərəfli bir ömür yaşayıb. Bu ömür yolunda uğurlar və yüksəkliklər diqqətdən kənar qalmır. Vətən keşiyində duran elmi, zəkali ziyalı. Elm, ədalət, səxavət, səbr, həya, ismət kimi keyfiyyətlər Onun həyat simvoluna çevirilib. Bu dəyərlər içərisində güclü, fədakar oldu. Azərbaycan tarixinə məxsusi dəyərləri ilə iz saldı. Yaşadığı ömür yolunun sərlövhələri onu zamanımızın seçilən xanımı etməklə yanaşı, gələcək nəsillər üçün örnək olacaq bir simaya çevirdi. Zərifə xanım Əliyevanın həyat fəlsəfəsi hər kəsə bəlli bir nümunəvi yoldur.

Zərifə xanım Əliyeva yazıb-yaratdığı monumental əsərləri ilə, pedaqoqluq sərəş-təsi, təvazökarlığı, yüksək peşəkarlığı və milyonların qəlbində əbədi yaşayır.

N.ƏLƏDDİNQIZI